

Podręczniki Prawnicze

Organy ochrony prawnej RP

Sławomir Serafin
Bogumił Szmulik

2. wydanie

C. H. Beck

PODRĘCZNIKI PRAWNICZE

S. Serafin/B. Szmulik • Organy ochrony prawnej RP

W sprzedaży:

P. Sarnecki (red.)

PRAWO KONSTITUCYJNE RP, wyd. 8

Podręczniki Prawnicze

B. Banaszak

PRAWO KONSTITUCYJNE RP, wyd. 5

Studia Prawnicze

B. Banaszak

KONSTITUCJA RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Komentarze Becka

A. Świczewska

ORGANY OCHRONY PRAWNEJ

Aplikacje Prawnicze

A. Szmyt (red.)

LEKSYKON PRAWA KONSTITUCYJNEGO

Encyklopedie i Leksykony

KONSTITUCJA RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ, wyd. 10

Twoje Prawo

www.sklep.beck.pl

Organy ochrony prawnej RP

Sławomir Serafin

dr nauk prawnych

Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Bogumił Szmulik

dr hab. nauk prawnych

Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

2. wydanie

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2010

Poszczególne rozdziały opracowali:

S. Serafin: V–VI, IX, XIV, XVI–XVII, XXI–XXII, XXV–XXXIII,
XXXV–XXXIX

B. Szmulik: I–IV, VII–VIII, X–XIII, XV, XVIII–XX, XXIII–XXIV, XXXIV

Redakcja: Katarzyna Iwaniuk

© Wydawnictwo C. H. Beck 2010

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TiM-Print, Warszawa
Druk i oprawa: P.W.P. INTERDRUK, Warszawa

ISBN 978-83-255-1249-1

Przedmowa

Problematyka organów ochrony prawnej obejmuje szereg zagadnień będących przedmiotem zainteresowania licznych dyscyplin prawnych. Dlatego też przedstawienie ich całokształtu nie byłoby ani proste ze względu na rozmiar materii, ani tym bardziej celowe w związku z ideą podręcznika, będącego w tym wypadku niczym innym przecież jak tylko pewną formą wykładu, a więc przekazu ograniczonego do treści niezbędnych w procesie dydaktyki. Chociaż – być może – pewne zamieszczone w nim fragmenty będą bardziej rozbudowane, np. zaopatrzone w część poświęconą kwestiom genezy i ewolucji instytucji. Zwykle kształt taki zawdzięczają dłuższej swej historii. Dorobek np. Trybunału Konstytucyjnego jest bowiem z przyczyn oczywistych większy aniżeli Centralnego Biura Antykorupcyjnego, powołanego ustawą, która weszła w życie 24.7.2006 r.

Organy ochrony prawnej doczekały się już kilku podręczników i skryptów, a jednak zainteresowanie nimi jest nadal żywe. Dlaczego? Otóż nie stanowią one zamkniętego segmentu, ale ciągle rozwijają się, zarówno w przypadku instytucji istniejących, jak i tych, które pojawiają się co kilka lat jako organy nowe, czy wręcz dotąd nieznanne. Wiele spośród nich posiada bogatą historię, sięgającą II Rzeczypospolitej. Zapomniane w okresie ostatnich pięćdziesięciu lat obecnie powracają, stając się integralnym elementem współczesnego życia prawnego.

Rola organów ochrony prawnej jest przy tym nie do przecenienia. Stoją one na straży ochrony prawnej obywatela, są integralną częścią każdego nowoczesnego państwa prawnego. Stąd też znajomość zasad ich funkcjonowania oraz kompetencji, którymi opatrzyl je ustawodawca, staje się coraz bardziej nieodzowna dla normalnego funkcjonowania w nowoczesnym państwie, jakim ma ambicję być przecież Polska.

Opisane w podręczniku instytucje uszeregowane zostały w oparciu o kryteria wypracowane przez prof. *S. Włodzykę*. Pomimo upływu przeszło czterdziestu lat aktualność dokonanej wówczas klasyfikacji nie uległa zmianie i z powodzeniem może być stosowana nadal.

Autorzy mają nadzieję, że oddany do rąk Czytelników podręcznik sprosta ich oczekiwaniom.

Spis treści

	Str.	Nb.
Przedmowa	V	
Wykaz skrótów	XV	
Część I. Zagadnienia ogólne	1	
Rozdział I. Czym są organy ochrony prawnej?	3	1
§ 1. Ochrona prawna i jej rodzaje	3	1
§ 2. Klasyfikacja organów państwowych	5	9
§ 3. Organy ochrony prawnej	6	11
Część II. Organy rozstrzygające	9	
Rozdział II. Sąd Najwyższy	11	19
§ 4. Wprowadzenie	12	19
I. Geneza	12	19
II. Dwudziestolecie międzywojenne	12	20
III. Okres Polski Ludowej	14	24
§ 5. Sąd Najwyższy w okresie przekształceń ustrojowych	17	33
I. Normatywne podstawy funkcjonowania Sądu Najwyższego	17	33
II. Kompetencje Sądu Najwyższego	17	34
III. Skład i organizacja Sądu Najwyższego	18	36
IV. Obowiązki i prawa sędziów Sądu Najwyższego	24	57
V. Niezawisłość sędziowska i odpowiedzialność dyscyplinarna	25	61
§ 6. Sąd Najwyższy w świetle ustawy z 23.11.2002 r. o Sądzie Najwyższym	27	63
I. Uwagi wstępne	27	63
II. Kompetencje Sądu Najwyższego	27	64
III. Skład i organizacja Sądu Najwyższego	28	65
IV. Obowiązki i prawa sędziów Sądu Najwyższego	30	73
V. Niezawisłość sędziowska i odpowiedzialność dyscyplinarna	31	76
Rozdział III. Sądy powszechne	33	79
§ 7. Uwagi wstępne	33	79
§ 8. Organizacja i organy sądów powszechnych	35	84
§ 9. Nadzór nad działalnością administracyjną sądów	44	104
§ 10. Sędziowie i niezawisłość sędziowska	45	108
I. Sposób powoływania sędziów	46	109
II. Opróżnianie stanowiska sędziego	49	116
III. Niedopuszczalność przeniesienia	51	121

	Str.	Nb.
IV. Immunitet sędziowski	53	125
V. Status materialny sędziego.....	54	126
VI. Apolityczność i niepołączalność stanowiska sędziego	55	130
VII. Samorząd sędziowski	55	131
§ 11. Obowiązki i prawa sędziów	57	139
§ 12. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów	61	149
§ 13. Aplikanci	65	160
§ 14. Referendarze sądowi.....	67	166
§ 15. Asystenci sędziów.....	69	171
§ 16. Ławnicy.....	70	174
§ 17. Finansowanie działalności sądów powszechnych.....	74	188
Rozdział IV. Sądy administracyjne	76	189
§ 18. Wprowadzenie.....	76	189
I. Geneza sądownictwa administracyjnego	76	189
II. Naczelny Sąd Administracyjny w świetle ustawy z 11.5.1995 r.	79	198
III. Właściwość i zakres działania Naczelnego Sądu Administracyjnego	84	211
IV. Podmioty uprawnione i tryb wnoszenia skargi	88	218
V. Postępowanie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym	91	226
§ 19. Sądy administracyjne w obowiązującym stanie prawnym	95	238
I. Uwagi wstępne	95	238
II. Organizacja sądów administracyjnych	97	243
III. Postępowanie przed wojewódzkim sądem administracyjnym.....	100	251
IV. Postępowanie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym – środki odwoławcze	102	256
Rozdział V. Sądy wojskowe	104	261
§ 20. Pozycja ustrojowa i organizacja sądownictwa wojskowego	104	261
§ 21. Sędziowie sądów wojskowych.....	107	271
Rozdział VI. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	110	277
§ 22. Geneza i ewolucja sądu antymonopolowego w Polsce	110	277
§ 23. Właściwość sądu	114	283
§ 24. Charakter i przedmiot postępowania	114	284
§ 25. Tryb postępowania	116	287
§ 26. Sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone	118	291
§ 27. Sprawy z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego	120	298
Rozdział VII. Krajowa Rada Sądownictwa	122	302
§ 28. Wprowadzenie.....	122	302
§ 29. Kompetencje	124	305
§ 30. Skład i organizacja.....	127	310
Rozdział VIII. Trybunał Konstytucyjny	133	323
§ 31. Wprowadzenie.....	134	323

	Str.	Nb.
I. Istota oraz początki kontroli konstytucyjności prawa	134	323
II. Geneza kontroli konstytucyjności prawa w Polsce.....	135	326
III. Kontrola konstytucyjności w Polsce w świetle ustawy z 29.4.1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym	138	338
1. Kompetencje	138	338
1.1. Orzekanie o zgodności z Konstytucją RP aktów normatywnych.....	140	340
1.2. Ustalanie powszechnie obowiązującej wykładni ustaw	140	341
1.3. Funkcja sygnalizacyjna	140	342
1.4. Pytania prawne	141	343
1.5. Orzekanie o sprzeczności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją RP	142	344
2. Organizacja	142	345
§ 32. Trybunał Konstytucyjny w obowiązującym stanie prawnym.....	144	349
I. Uwagi wstępne.....	144	349
II. Kompetencje.....	145	350
1. Kontrola konstytucyjności aktów prawnych.....	145	350
2. Kontrola legalności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi.....	147	355
3. Badanie zgodności przepisów prawnych wydanych przez centralne organy państwa z Konstytucją RP, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami	149	357
4. Skarga konstytucyjna.....	150	360
5. Pytania prawne.....	154	372
6. Orzekanie Trybunału Konstytucyjnego w sprawach zgodności z Konstytucją RP celów lub zasad działalności partii politycznych określonych w statucie lub programie partii	156	384
7. Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych.....	157	387
8. Rozstrzyganie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu Prezydenta RP.....	158	392
9. Funkcja sygnalizacyjna Trybunału Konstytucyjnego	159	393
III. Organizacja.....	159	394
Rozdział IX. Trybunał Stanu	163	405
§ 33. Istota, geneza i rozwój instytucji odpowiedzialności konstytucyjnej	163	405
§ 34. Pozycja ustrojowa, skład i organizacja Trybunału Stanu.....	170	421
§ 35. Zakres odpowiedzialności konstytucyjnej.....	173	427
§ 36. Tryb postępowania w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej.....	176	433
Rozdział X. Quasi-sądowe organy orzekające	183	445
§ 37. Wprowadzenie.....	183	445
§ 38. Izby morskie	184	447
I. Kompetencje i właściwość izb morskich	184	447
II. Ustrój izb morskich.....	185	451
III. Postępowanie przed izbami morskimi.....	187	457
§ 39. Sądy polubowne.....	188	461
I. Istota i rodzaje sądów polubownych	188	461
§ 40. Arbitraż społeczny	189	462

	Str.	Nb.
I. Istota arbitrażu społecznego.....	189	462
II. Właściwość i organizacja kolegium arbitrażu społecznego.....	190	463
III. Postępowanie.....	190	465
§ 41. Samorządowe Kolegia Odwoławcze.....	191	466
I. Istota i właściwość.....	191	466
II. Organizacja.....	192	468
III. Odpowiedzialność dyscyplinarna.....	194	474
Część III. Organy kontroli legalności.....	197	
Rozdział XI. Najwyższa Izba Kontroli.....	199	476
§ 42. Pojęcie „kontrola” i „nadzór”.....	200	476
§ 43. Geneza instytucji Najwyższej Izby Kontroli.....	201	480
§ 44. Ewolucja kontroli państwowej w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej do 1976 r.....	203	481
§ 45. Najwyższa Izba Kontroli w świetle ustawy z 8.10.1980 r.....	206	484
§ 46. Najwyższa Izba Kontroli w obowiązującym stanie prawnym.....	209	490
I. Pozycja ustrojowa Najwyższej Izby Kontroli.....	209	490
II. Kryteria i zakres kontroli.....	210	491
III. Organizacja.....	213	496
IV. Postępowanie kontrolne.....	218	502
Rozdział XII. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.....	222	507
§ 47. Uwagi wstępne.....	222	507
§ 48. Kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.....	225	510
§ 49. Powoływanie, skład oraz organizacja Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.....	228	517
Rozdział XIII. Prokuratura Generalna Skarbu Państwa.....	232	523
§ 50. Geneza.....	232	523
§ 51. Zakres działania.....	234	525
§ 52. Organizacja.....	238	532
§ 53. Radcowie i starsi radcowie.....	240	537
§ 54. Odpowiedzialność dyscyplinarna.....	244	546
Rozdział XIV. Prokuratura.....	246	549
§ 55. Ewolucja instytucji prokuratury w Polsce.....	246	549
§ 56. Struktura organizacyjna prokuratury.....	251	555
§ 57. Zakres zadań i kompetencji prokuratury.....	260	584
Rozdział XV. Instytut Pamięci Narodowej.....	263	588
§ 58. Geneza.....	263	588
§ 59. Funkcje Instytutu Pamięci Narodowej.....	265	590
I. Gromadzenie dokumentów.....	265	590
II. Udostępnianie dokumentów.....	267	595
III. Funkcje śledcze.....	268	597

	Str.	Nb.
IV. Funkcje lustracyjne	269	599
V. Funkcje edukacyjne.....	270	600
VI. Przepisy karne	271	601
§ 60. Organizacja Instytutu Pamięci Narodowej	271	602
Rozdział XVI. Policja	275	607
§ 61. Geneza i rozwój Policji w Polsce.....	275	607
§ 62. Struktura organizacyjna Policji	278	611
I. Uwagi wstępne.....	278	611
II. Komendant Główny Policji	281	616
III. Organy Policji w terenie	283	621
IV. Policja sądowa.....	288	631
§ 63. Zadania i kompetencje Policji.....	288	632
Rozdział XVII. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu.	294	638
§ 64. Uwagi wstępne.....	294	638
§ 65. Zakres zadań i kompetencji.....	295	640
§ 66. Organizacja.....	298	644
§ 67. Kolegium do spraw Służb Specjalnych	299	647
Rozdział XVIII. Centralne Biuro Antykorupcyjne	302	650
§ 68. Wprowadzenie.....	302	650
§ 69. Podstawowe zadania	303	651
§ 70. Organizacja.....	305	652
§ 71. Uprawnienia funkcjonariuszy.....	307	657
§ 72. Czynności kontrolne	309	659
§ 73. Funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego	310	660
I. Służba w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym	310	660
II. Obowiązki i prawa funkcjonariuszy	312	662
III. Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy	313	666
Rozdział XIX. Straż Graniczna	316	670
§ 74. Geneza.....	316	670
§ 75. Straż Graniczna w obowiązującym stanie prawnym.....	318	676
I. Kompetencje Straży Granicznej	318	676
II. Zakres uprawnień funkcjonariuszy Straży Granicznej	320	677
III. Organizacja	326	686
IV. Służba w Straży Granicznej	328	688
V. Korpusy i stopnie w Straży Granicznej.....	331	691
VI. Obowiązki i prawa funkcjonariuszy	332	692
VII. Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna funkcjonariuszy	334	700
Rozdział XX. Żandarmeria Wojskowa	339	706
§ 76. Geneza.....	339	706
I. Żandarmeria jako formacja w XIX w.	339	706
II. Żandarmeria w II Rzeczypospolitej.....	340	709

	Str.	Nb.
§ 77. Żandarmeria Wojskowa po 1990 r.....	341	710
I. Uwagi wstępne.....	341	710
II. Zakres działania	342	711
III. Organizacja.....	349	720
IV. Żołnierze zawodowi, żołnierze i pracownicy Żandarmerii Wojskowej.....	350	723
Rozdział XXI. Straże gminne (miejskie)	352	724
§ 78. Uwagi wstępne.....	352	724
§ 79. Struktura organizacyjna i zakres kompetencji	354	727
§ 80. Status prawny strażnika	356	730
Rozdział XXII. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	359	734
§ 81. Geneza i ewolucja ustawodawstwa antymonopolowego.....	359	734
§ 82. Pozycja ustrojowa.....	363	740
§ 83. Zadania i kompetencje.....	365	744
§ 84. Rodzaje postępowań przed Prezesem UOKiK	369	745
I. Uwagi ogólne.....	369	745
II. Postępowanie wyjaśniające.....	371	749
III. Postępowanie w sprawach praktyk ograniczających konkurencję ...	371	750
IV. Postępowanie w sprawach kontroli koncentracji	374	751
V. Postępowanie w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.....	376	752
Rozdział XXIII. Inspekcja Transportu Drogowego	378	753
§ 85. Geneza	378	753
§ 86. Kompetencje Inspekcji Transportu Drogowego	379	754
§ 87. Organizacja	380	755
§ 88. Uprawnienia i obowiązki pracowników Inspekcji Transportu Drogowego	385	764
Rozdział XXIV. Państwowa Inspekcja Sanitarna	390	771
§ 89. Geneza	390	771
§ 90. Kompetencje Państwowej Inspekcji Sanitarnej	392	773
§ 91. Organizacja	395	775
§ 92. Uprawnienia Państwowej Inspekcji Sanitarnej	398	785
Rozdział XXV. Inspekcja Pracy	401	789
Rozdział XXVI. Inspekcja Handlowa	404	795
Rozdział XXVII. Inspekcja Kontroli Skarbowej.....	407	801
Rozdział XXVIII. Inspekcja Ochrony Środowiska	410	808
Rozdział XXIX. Państwowa Inspekcja Farmaceutyczna	413	814

Rozdział XXX. Inspekcja Weterynaryjna	416	822
Rozdział XXXI. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	420	834
§ 93. Uwagi ogólne	420	834
§ 94. Pozycja ustrojowa organu ochrony danych osobowych	421	836
§ 95. Zakres zadań i kompetencji	423	840
§ 96. Biuro Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych	425	842
Rozdział XXXII. Organ nadzoru budowlanego	426	846
§ 97. Geneza i rozwój instytucji nadzoru budowlanego	426	846
§ 98. Struktura organizacyjna nadzoru budowlanego	429	848
§ 99. Zakres kompetencji	431	850
Część IV. Rzecznicy i organy obsługi prawnej	435	
Rozdział XXXIII. Rzecznik Praw Obywatelskich	437	853
§ 100. Geneza i rozwój instytucji ombudsmana	437	853
§ 101. Pozycja ustrojowa	440	856
Rozdział XXXIV. Rzecznik Praw Dziecka	444	863
§ 102. Wprowadzenie	444	863
§ 103. Kompetencje	445	865
§ 104. Pozycja ustrojowa	446	867
Rozdział XXXV. Rzecznicy patentowi	449	870
§ 105. Zarys historii rzecznictwa patentowego w Polsce	449	870
§ 106. Wykonywanie zawodu rzecznika patentowego	452	879
§ 107. Samorząd zawodowy	456	885
§ 108. Odpowiedzialność dyscyplinarna	459	893
Rozdział XXXVI. Adwokatura	462	898
§ 109. Zarys historii adwokatury polskiej	462	898
§ 110. Wykonywanie zawodu adwokata	465	904
§ 111. Izby adwokackie	469	912
§ 112. Organy adwokatury	471	917
§ 113. Odpowiedzialność dyscyplinarna	474	922
Rozdział XXXVII. Radcowie prawni	477	930
§ 114. Powstanie korporacji radców prawnych	477	930
§ 115. Zasady wykonywania zawodu radcy prawnego	479	935
§ 116. Samorząd radców prawnych	482	943
§ 117. Odpowiedzialność dyscyplinarna	485	950

	Str.	Nb.
Rozdział XXXVIII. Notariat	489	960
§ 118. Zarys historii notariatu	489	960
§ 119. Wykonywanie zawodu notariusza	493	969
§ 120. Samorząd notarialny	496	977
§ 121. Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza	498	982
Rozdział XXXIX. Doradcy podatkowi	501	992
§ 122. Uwagi ogólne	501	992
§ 123. Zasady wykonywania zawodu doradcy podatkowego	502	993
§ 124. Samorząd zawodowy	505	1000
§ 125. Odpowiedzialność dyscyplinarna	507	1005
Indeks rzeczowy	511	

Wykaz skrótów

1. Akty normatywne

ABWU	ustawa z 24.5.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. Nr 74, poz. 676 ze zm.)
CBAU	ustawa z 9.6.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. Nr 104, poz. 708 ze zm.)
DorPodU	ustawa z 5.7.1996 r. o doradztwie podatkowym (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 73, poz. 443 ze zm.)
d.NIKU	<i>ustawa z 8.10.1980 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. Nr 22, poz. 82 ze zm.)</i>
d.SNU	<i>ustawa z 20.9.1984 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 924 ze zm.)</i>
d.TKU	<i>ustawa z 29.4.1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (tekst jedn. Dz.U. z 1991 r. Nr 104, poz. 470 ze zm.)</i>
EKPC	Europejska Konwencja Praw Człowieka
IHU	ustawa z 15.12.2000 r. o Inspekcji Handlowej (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1219)
IPNU	ustawa z 18.12.1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 ze zm.)
KC	Kodeks cywilny
KKS	Kodeks karny skarbowy
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
KPA	Kodeks postępowania administracyjnego
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
KPK	Kodeks postępowania karnego
KRRiTU	ustawa z 29.12.2001 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531 ze zm.)
KrRSU	ustawa z 27.7.2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. Nr 100, poz. 1082 ze zm.)
KSH	Kodeks spółek handlowych
KW	Kodeks wykroczeń
NIKU	ustawa z 3.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 85, poz. 937 ze zm.)
NSAU	<i>ustawa z 11.5.1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz.U. Nr 74, poz. 368 ze zm.)</i>
OchrDanychU	ustawa z 29.8.1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.)

OchrKonkU	ustawa z 16.2.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.)
PGU	ustawa z 8.7.2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.)
PolU	ustawa z 6.4.1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 ze zm.)
PrAdw	ustawa z 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2009 r. Nr 148, poz. 1188 ze zm.)
PrNot	ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 ze zm.)
ProkU	ustawa z 20.6.1985 r. o prokuraturze (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 7, poz. 39 ze zm.)
PrUSA	ustawa z 25.7.2002 r. o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. Nr 153, poz. 1269 ze zm.)
PrUSP	ustawa z 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.)
PrUSW	ustawa z 21.8.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 177, poz. 753 ze zm.)
RadPrU	ustawa z 6.7.1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65)
RPDU	ustawa z 6.1.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. Nr 6, poz. 69 ze zm.)
SGU	ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 234, poz. 1997 ze zm.)
StrGmU	ustawa z 29.8.1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. Nr 123, poz. 779 ze zm.)
TKU	ustawa z 1.8.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.)
TransportDrogU	ustawa z 6.9.2001 r. o transporcie drogowym (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 125, poz. 874 ze zm.)
TSU	ustawa z 26.3.1982 r. o Trybunale Stanu (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 925 ze zm.)
ŻWU	ustawa z 24.8.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. Nr 123, poz. 1353 ze zm.)

2. Czasopisma i publikatory

AUMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
Dz.P.P.P.	Dziennik Praw Państwa Polskiego
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz.	Dziennik Urzędowy
GP	Gazeta Prawna
GS	Gazeta Sądowa
Jur.	Jurysta
MoP	Monitor Prawniczy
MoPod	Monitor Podatkowy
M.P.	Monitor Polski

NP	Nowe Prawo
OSNAPiUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego seria A
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PiŻ	Prawo i Życie
PP	Przegląd Podatkowy
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
RzZN	Rzeszowskie Zeszyty Naukowe
SI	Studia Iuridica
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy

3. Organy ochrony prawnej i inne organy, organizacje i instytucje

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW	Agencja Wywiadu
BOR	Biuro Ochrony Rządu
CBA	Centralne Biuro Antykorupcyjne
ETPCz.....	Europejski Trybunał Praw Człowieka
IP	Inspekcja Pracy
IPN	Instytut Pamięci Narodowej
KC	Komitet Centralny
KOP	Korpus Ochrony Pogranicza
KRdS	Krajowa Rada Sądownictwa
KRRiT.....	Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
MBP	Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MO	Milicja Obywatelska
MSW	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
NBP	Narodowy Bank Polski
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NKWD.....	Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
NTA	Najwyższy Trybunał Administracyjny
PG	Prokuratura Generalna
PKWN.....	Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
PO	Platforma Obywatelska
PRL	Polska Rzeczypospolita Ludowa
PZPR.....	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RFN.....	Republika Federalna Niemiec
RP	Rzeczypospolita Polska
RPD.....	Rzecznik Praw Dziecka

RPO.....	Rzecznik Praw Obywatelskich
SB.....	Służba Bezpieczeństwa
SD	Stronictwo Demokratyczne
SG	Straż Graniczna
SLD.....	Sojusz Lewicy Demokratycznej
SN	Sąd Najwyższy
SP	Skarb Państwa
SS	Eskadra Ochronna (niem. <i>Waffen-Schutzstaffel</i>)
STASI.....	polícia polityczna w Niemieckiej Republice Demokratycznej (niem. <i>Staatssicherheitsdienst</i>)
TK	Trybunał Konstytucyjny
TS.....	Trybunał Stanu
UB	Urząd Bezpieczeństwa
UBP.....	Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
UE	Unia Europejska
UOKiK.....	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UOP.....	Urząd Ochrony Państwa
WOP.....	Wojska Ochrony Pogranicza
WP.....	Wojsko Polskie
ZSL.....	Zjednoczone Stronictwo Ludowe
ZW	Żandarmeria Wojskowa

4. Inne skróty

art.	artykuł
franc.	francuski (-a, -e)
m.in.	między innymi
m.st.	miasto stołeczne
nast.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowane (-a, -y)
Nr	numer
orz.	orzeczenie
pkt	punkt
post.	postanowienie
rozdz.	rozdział
s.	strona
S.A.	spółka akcyjna
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
tzn.	to znaczy
uchw.	uchwała
ust.	ustęp
wyd.	wydanie
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Część I. Zagadnienia ogólne